

Michał Sywula

Uniwersytet Gdański, Polska

Działalność kół PPR i PZPR w Milicji Obywatelskiej województwa gdańskiego w latach 1945-1949

Temat działalności komórek partyjnych PPR, a następnie PZPR, w Milicji Obywatelskiej był dotychczas poruszany w niewielu publikacjach¹. To samo dotyczy również aparatu bezpieczeństwa, w którym działacze partyjni odgrywali istotną rolę w funkcjonowaniu poszczególnych urzędów bezpieczeństwa publicznego².

Przystępując do organizacji MO komuniści zdawali sobie sprawę, iż z powodu niedostatku własnych kadr partyjnych pracę w tej formacji będą musiały również podjąć osoby apolityczne, a czasem nawet sympatyzujące z innymi ugrupowaniami politycznymi. Z punktu widzenia komunistów sytuacja ta była niekorzystna, bowiem nie pozwalała na całkowite zdominowanie milicji. Z tego też powodu przynajmniej w początkowym okresie starano się za-

¹ Wspomnianą tematykę w swoich publikacjach poruszyli między innymi Piotr Majer, Krzysztof Filip oraz Tomasz Pączek. Zob. P. Majer, *Milicja Obywatelska 1944-1957*, Olsztyn 2004, s. 75-87; K. Filip, *Milicja Obywatelska w Sopocie w latach 1945-1949*, s. 150-165; T. Pączek, *Milicja Obywatelska w Słupsku i powiecie słupskim w latach 1945-1975*, s. 309-312.

² Zob. D. Czerwiński, *Pierwsi sekretarze komitetu partyjnego Polskiej Partii Robotniczej/Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WUBP/WUdsBP w Gdańsku w latach 1945-1956* „Komunizm: system-ludzie-dokumentacja”, 2013, nr 2, s. 27, idem, *Działalność Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WUBP/WUdsBP w Gdańsku w latach 1949-1956*, „Dzieje Najnowsze” 2015, nr 1, s. 123-136. Relacje pomiędzy PPR a aparatem bezpieczeństwa opisał także Andrzej Paczkowski. Zob. Idem, *PZPR a aparat bezpieczeństwa. Zarys problemu*, „PZPR jako machina władzy”, red. D. Stola, K. Persak, Warszawa 2012, s. 169-200. Z kolei Wiesław Charczuk opisał działalność kół PPR w MBP. Zob. W. Charczuk, *Działalność koła PPR przy Głównym Urzędzie Cenzury MBP 1945-1947*, „Komunizm: system-ludzie-dokumentacja”, 2012, nr 1, s. 151-161. Idem, *Działalność kół (komórek) PPR w Wydziale Ochrony Rządu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w latach 1945-1948*, „Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja”, red. D. Magier, Lublin-Radzyń Podlaski 2012, s. 89-101. W tej samej publikacji znajduje się także artykuł R. Drabika na temat organizacji partyjnej w PUBP w Lublinie. Zob. R. Drabik, *Podstawowa Organizacja Partyjna PPR/PZPR w Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa w Lublinie*, „Partia komunistyczna w Polsce”, s. 109-125.

chować pozory apolityczności tej służby³. Aby zniechęcić inne ugrupowania do tworzenia w milicji organizacji partyjnych Biuro Polityczne KC PPR zabroniło peperowcom zwoływania w jednostkach MO zebrań. W zamian jednak powołano w każdej jednostce pełnomocników partyjnych, których rolą miało być sprawowanie nadzoru nad służącymi w milicji członkami PPR, a zwłaszcza nad ich postawą moralno-polityczną. Bardzo szybko okazało się jednak, że przyjęte rozwiązanie uniemożliwia członkom PPR agitowanie bezpartyjnych milicjantów i z tego też powodu po zaledwie pół roku wycofano się z tego pomysłu⁴. Na mocy uchwały KC PPR z dnia 4 czerwca 1945 r., Terenowe Komitety Partyjne oraz ich pełnomocnicy otrzymali zadanie organizowania komórek partyjnych PPR w MO⁵. Działania te podjęto we wszystkich jednostkach MO, w których służyło trzech lub więcej peperowców. Jeśli było ich mniej (dotyczyło to przeważnie posterunków gminnych) członkowie partii mieli przynależeć do komórek wiejskich. Od tej pory zebrania partyjne odbywały się jawnie w pomieszczeniach komend lub innych lokalach należących do miejscowych komitetów PPR. Pomimo jawności wspomnianych działań członkom partii polecono, aby nie obnosili się z przynależnością do PPR. Komórki partyjne nie miały także prawa ingerowania w pracę operacyjną jednostki. Po miesiącu od wprowadzenia w życie wspomnianej uchwały tj. z końcem czerwca 1945 r. zlikwidowano w MO instytucję pełnomocników partyjnych⁶.

W lipcu 1945 r. na terenie Komendy Wojewódzkiej MO w Gdańsku odbyło się pierwsze posiedzenie komórki partyjnej PPR, która w owym czasie liczyła najprawdopodobniej 15 członków. Wybrano na nią czteroosobowy zarząd w następującym składzie: Stanisław Szczerkowski - sekretarz komórki, Władysław Langer - zastępca sekretarza, Stefan Olejnik - skarbnik oraz Jan Mizgała - propagandzista. Następnie ustalono wysokość składki członkowskiej (2 procent poborów) oraz plan przyszłych spotkań, które z uwagi na dobro służby postanowiono organizować w soboty⁷. Struktury milicyjnej PPR były ściśle powiązane ze strukturami partyjnymi spoza resortu. Świadczyć o tym może powołanie komendanta wojewódzkiego MO kpt. Mieczysława Konwizora w skład egzekutywy

³ P. Majer, *Milicja Obywatelska...*, s. 78.

⁴ *Ibidem*, s. 81.

⁵ Z. Jakubowski, *Milicja Obywatelska 1944-1948*, Warszawa 1988, s. 198.

⁶ Archiwum Państwowe w Gdańsku [dalej: AP w Gdańsku], Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Gdańsku [dalej: KW PPR] sygn. 2598/272, Uchwała Komitetu Centralnego PPR w sprawie struktury organizacji partyjnej w MO, 4 VI 1945 r., k. 1-2.

⁷ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z pierwszego zebrania Komórki PPR przy KWMO w Gdańsku, k. 1.

KW PPR w Gdańsku⁸ oraz zlecenie przez to gremium jego następcy ppłk Ignacemu Borkowskiemu zadania znalezienia kandydata na stanowisko komendanta wojewódzkiego ORMO⁹. Z kolei w Sopocie członek tamtejszego KM PPR nakazał milicyjnym peperowcom zorganizowanie zebrania w celu podsumowania dotychczasowej działalności¹⁰. Działacze PPR byli także delegowani w charakterze prelegentów do milicyjnych komórek partyjnych. I tak na przykład nieznany z imienia towarzysz Zdunka z KW PPR na jednym z zebrań wygłosił referat na temat zakładania partii, dyscypliny w jej szeregach oraz sytuacji międzynarodowej¹¹. Milicyjni peperowcy nie przejawiali najprawdopodobniej nadmiernej chęci do uczestnictwa w tych spotkaniach, ponieważ z biegiem czasu wprowadzono obowiązek usprawiedliwiania każdej nieobecności¹². Pomimo powyższego w dalszym ciągu milicjanci nagminnie opuszczali zebrania lub się na nie spóźniali. Aby temu zaradzić winnych zaniebdań po trzykrotnym nieusprawiedliwionym opuszczeniu zebrania zaczęto karać zawieszeniem, a gdy to nie skutkowało zwolnieniem z partii¹³. Niedyscyplinowanym i nieangażującym się w pracę swoich komórek milicjantom odmawiano czasem wydania legitymacji partyjnych. Nie była to najpewniej dotkliwa kara, ponieważ na zebraniach dość często poruszano wątek niechętnego jej noszenia przez poszczególnych członków¹⁴. Pierwsze spotkania poświęcone były przeważnie bieżącym sprawom, do których zaliczano przede wszystkim fatalną sytuację materialno-bytową funkcjonariuszy. Z tego powodu dużo uwagi poświęcono aprowizacji, zakwaterowaniu oraz nieterminowemu płaceniu poborów. Protokoły poszczególnych zebrań pełne są informacji na temat braku żywności, papierosów, mydła oraz nieprawidłowości do jakich dochodziło w milicyjnych majątkach ziemskich i milicyjnej spółdzielni, która sprzedawała towary nieraz z 10 krotnym zyskiem w stosunku do ceny zakupu. Aby zapobiec tego typu nadużyciom milicyjni pepe-

⁸ P. Brzeziński, Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945-1990 Szkice biograficzne, Gdańsk 2013, s. 85.

⁹ D. Czerwiński, Pierwsza dekada. Aparat bezpieczeństwa w województwie gdańskim w latach 1945-1956, Gdańsk 2016, s. 268.

¹⁰ K. Filip, *Milicja Obywatelska w Sopocie...* s. 153.

¹¹ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z siódmego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 20 IX 1945 r., k. 8.

¹² *Ibidem*, Protokół z dziesiątego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 22 X 1945 r., k. 11; *ibidem*, Protokół z ósmego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 2 IX 1945 r., k. 6.

¹³ *Ibidem*, Protokół nr 4 z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 6 XI 1946 r., k. 81.

¹⁴ *Ibidem*, Protokół z trzydziestego trzeciego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 4 VI 1946 r., k. 57.

rowcy postanowili delegować swoich członków do Wydziału Gospodarczego oraz Garaży Komendy Wojewódzkiej MO. Postulowano także szereg innych zmian ukierunkowanych na usprawnienie pracy komendy. Pomysły te nie spotkały się jednak z aprobatą ówczesnego komendanta wojewódzkiego MO kpt. Mieczysława Konwizora¹⁵, który uważał, że peperowcy nie mogą wymuszać na nim zmian w kwestii organizacji komendy¹⁶. W celu podniesienia świadomości politycznej na każdym zebraniu sekretarz komórki czytał na głos bieżącą prasę, którą była najczęściej „Trybuna Wolności”¹⁷. Zebrania kończono wspólnym odśpiewaniem roty, a w późniejszym okresie międzynarodówki, której tekst musieli znać wszyscy członkowie PPR¹⁸.

Pomimo odgórnych nakazów w niektórych komendach lekceważąco podchodzono do organizowania komórek PPR. Sytuacja taka miała na przykład miejsce w komendach powiatowych MO w Bytowie i Miastku gdzie takowych działań w ogóle nie podjęto. Z

¹⁵ Mieczysław Konwizor urodził się 26 kwietnia 1905 r. w Poznaniu. Pochodził z rodziny inteligentckiej. Był narodowości żydowskiej. Po ukończeniu szkoły powszechnej, a następnie gimnazjum eksternistycznego studiował na Politechnice w Jenie, którą ukończył uzyskując tytuł inżyniera. Przed wojną nie należał do żadnych partii politycznych. Podczas kampanii wrześniowej brał udział w obronie Warszawy. Po ucieczce z niemieckiej niewoli przedostał się do ZSRR. Po krótkiej służbie w Armii Czerwonej został przeniesiony do 1 Dywizji im. T. Kościuszki gdzie powierzono mu stanowisko dowódcy kompanii, a w dalszej kolejności zastępcy dowódcy baonu i pomocnika szefa sztabu. Brał udział w walkach o Lenino. 20 stycznia 1945 r., w stopniu kapitana został przeniesiony z wojska do milicji na stanowisko zastępcy komendanta wojewódzkiego MO w Łodzi, a następnie do KW MO w Poznaniu na stanowisko zastępcy komendanta ds. operacyjnych. 4 kwietnia 1945 r. Konwizor przybył do Gdańska na czele milicyjnej grupy operacyjnej z zadaniem zorganizowania milicji, której następnie został komendantem wojewódzkim. Podczas służby w Gdańsku nie cieszył się uznaniem swoich przełożonych, którzy postrzegali go jako szabrownika. Ostatecznie w marcu 1946 r. został zawieszony w czynnościach służbowych a następnie zwolniony ze służby. Po krótkim pobycie w obozie pracy w 1948 r. uciekł lub według innych źródeł wyjechał do Izraela, gdzie zatrudnił się w tamtejszych służbach bezpieczeństwa. Zob. K. Filip, *Komendanci wojewódzcy Milicji Obywatelskiej w Gdańsku w latach 1945-1949*, „Policja gdańska na przestrzeni wieków wybrane zagadnienia”, red. A. Gąsiorowski, Gdańsk 2012, s. 165-175.

¹⁶ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z drugiego zebrania Komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 14 VII 1945 r., k. 2; ibidem, Protokół z trzeciego posiedzenia komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 28 VII 1945 r., k. 3; ibidem, Protokół z siódmego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 20 IX 1945 r., k. 8; ibidem, Protokół z jedenastego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 26 X 1945 r., k. 13.

¹⁷ *Ibidem*, Protokół zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 28 VIII 1945 r., k. 4; ibidem, Protokół z dziesiątego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 22 X 1945 r., k. 11; ibidem, Protokół z ósmego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 2 IX 1945 r., k. 6.

¹⁸ *Ibidem*, Protokół z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 7 XII 1945 r., k. 19.

kolei w Kościerzynie i Lęborku tamtejsze milicyjne koła PPR liczyły zaledwie paru członków¹⁹, zaś w Komendzie Wojewódzkiej MO było ich łącznie 17. O problemach związanych z organizacją struktur partyjnych w gdańskiej MO świadczy fakt, iż na początku 1946 r. przynależność do PPR deklarowało zaledwie 250 funkcjonariuszy.²⁰ Było to niewiele zważywszy, iż w owym czasie na terenie województwa gdańskiego w formacji tej pracowało łącznie 4235 osób²¹. Mała liczba kandydatów szczególnie w jednostkach terenowych uniemożliwiała czasem organizację komórek partyjnych. W tej sytuacji milicyjni pepeerowcy wstępowali do powiatowych i gminnych komitetów PPR. Opisane powyżej problemy skończyły się po przybyciu do Gdańska nowego komendanta wojewódzkiego płk Ignacego Borkowskiego²². Oficer ten wspólnie ze swoim ówczesnym zastępcą w bardzo krótkim czasie utworzył koła PPR we wszystkich podległych jednostkach co bezpośrednio przełożyło się na wzrost liczby członków²³, których w maju 1946 r. było już 684²⁴. Udział innych partii politycznych w życiu milicjantów był

¹⁹ *Ibidem*, Protokół zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 28 VIII 1945 r., k. 4; *ibidem*, Protokół z dziesiątego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 22 X 1945 r., k. 11; *ibidem*, Protokół z ósmego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 2 IX 1945 r., k. 6; *ibidem*, Protokół z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 7 XII 1945 r., k. 19; *ibidem*, Protokół z czternastego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 1 XII 1945 r., k. 15; *ibidem*, Protokół z pierwszego zebrania Komórki PPR przy Kompanii Operacyjnej, 2 XII 1945 r., k. 17; *ibidem*, Protokół z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 7 XII 1945 r., k. 18.

²⁰ *Ibidem*, Struktura organizacyjna PPR przy KW MO w Gdańsku, 31 I 1947 r., k. 9

²¹ AIPN Gd, 05/54 t. 7, Sprawozdanie miesięczne KW MO w Gdańsku za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 1946 r., b.d., k. 125.

²² AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Struktura organizacyjna PPR przy KW MO w Gdańsku, 31 I 1947 r., k. 93. Ignacy Borkowski urodził się 17 czerwca 1907 r. w Mińsku Mazowieckim. Pochodził z rodziny robotniczej, deklarował bezwyznanieństwo. Po ukończeniu siedmiu klas szkoły powszechnej podjął pracę w zakładzie ślusarskim. Po powołaniu do wojska ukończył szkołę podoficerską. W 1933 r. wstąpił do Komunistycznej Partii Polski. W 1937 r. z ramienia tej partii wyjechał do Hiszpanii. W styczniu 1941 r. w bliżej nieznanych okolicznościach przedostał się do ZSRR. Po odbyciu przeszkolenia w ośrodku Kominternu został skierowany do działających na tyłach frontu grup dywersyjnych, a następnie przerzucony na teren okupowanej Polski gdzie wstąpił do jednego z tamtejszych oddziałów AL. Po wkroczeniu Sowieców powierzono mu funkcję komendanta wojewódzkiego MO w Lublinie, a następnie w Łodzi. Od marca 1946 do kwietnia 1948 r. na stanowisku komendanta wojewódzkiego MO w Gdańsku. Jednocześnie był także członkiem egzekutywy KW PPR w Gdańsku. Zob. K. Filip, *Komendanci wojewódzcy...*, s. 165-175.

²³ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Struktura organizacyjna PPR przy KW MO w Gdańsku, 31 I 1947 r., k. 93.

²⁴ AIPN Gd, 538/302, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Gdańsku za miesiąc maj 1946 r., b.d., k. 32.

raczej znikomy. W analogicznym okresie do PPS należało 278 osób, SL 54, SD 8 natomiast do PSL 5. Pozostali funkcjonariusze, których wówczas było 3206 deklarowali bezpartyjność²⁵.

W celu koordynacji pracy partyjnej 1 kwietnia 1946 r. utworzono Komitet Wojewódzki PPR przy KW MO w Gdańsku. W jego skład weszło 4 funkcjonariuszy, wśród których był między innymi ówczesny komendant wojewódzki płk Ignacy Borkowski oraz jego zastępca ppor. Józef Cieślak²⁶. Po kilku miesiącach do Komitetu powołanych zostało kolejnych trzech członków, wśród których znalazł się ówczesny zastępca komendanta ds. operacyjnych mjr Teodor Kufel²⁷.

Do zadań wspomnianego Komitetu należało między innymi zatwierdzanie nowych kandydatów, pobieranie składek członkowskich, a także kolportowanie planów pracy i materiałów propagandowych²⁸. Na przestrzeni omawianych lat odbyło się łącznie sześć posiedzeń komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, na których poprzez głosowanie powoływano bądź uzupełniano skład członków milicyjnego Komitetu Wojewódzkiego PPR. Ich liczba nie była stała. I tak pierwszy Komitet miał w swoim składzie 8 członków, drugi 10 natomiast trzeci i czwarty liczył odpowiednio 13 i 11 członków. Regułą było powoływanie do Komitetu komendanta wojewódzkiego MO, a także niektórych z jego zastępców. W latach 1948-1949 w Komitecie znaleźli się między innymi ppłk. Eugeniusz Dowkan²⁹, mjr Wincenty Marciniak³⁰ oraz mjr Franciszek

²⁵ *Ibidem*, k. 32.

²⁶ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 1 IV 1946 r., k. 34.

²⁷ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 12 IX 1946 r., k. 80.

²⁸ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/272, Posiedzenie Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 2 XII 1946 r., k. 26.

²⁹ Eugeniusz Dowkan urodził się 25 grudnia 1912 r. Po ukończeniu gimnazjum uczęszczał do Państwowej Szkoły Mierniczej w Warszawie, którą ukończył w 1935 r. Jednocześnie wstąpił do PPS. W czasie okupacji pracował jako opiekun w opiece społecznej oraz ośrodka zdrowia. W sierpniu 1944 r. wstąpił do PPR, a następnie do MO gdzie skierowano go na kurs oficerów polityczno-wychowawczych. Po jego ukończeniu został mianowany zastępcą kierownika komisariatu, a następnie zastępcą komendanta wojewódzkiego MO ds. polityczno-wychowawczych w województwie warszawskim. W lutym 1946 r. powierzono mu funkcję komendanta wojewódzkiego MO na Dolnym Śląsku. Po przeniesieniu do Gdańska co nastąpiło w kwietniu 1948 r. został mianowany komendantem wojewódzkim MO. Po niespełna roku służby przeszedł do pracy w urzędzie bezpieczeństwa gdzie objął stanowisko szefa WUBP w Katowicach. 7 listopada 1952 r. ze względu na stan zdrowia otrzymał przeniesienie do MBP na stanowisko dyrektora Departamentu Ogólnego. Po niespełna roku pracy w ministerstwie został oskarżony o preparowanie dowodów i wymuszanie nieprawdziwych zeznań za co w kwietniu 1954 r. został dyscyplinarnie wydalony z organów bezpieczeństwa oraz zdegradowany do stopnia szeregowca. Zob. K. Filip, *Komendanci wojewódzcy...*, s. 182-187.

Kucybała. Pozostali członkowie reprezentowali poszczególne wydziały komendy wojewódzkiej w tym podległe tej jednostce zakłady szewskie oraz Kompanię Operacyjną. Do Komitetu powoływano także kobiety choć stanowiły one zdecydowaną mniejszość. Wśród członków Komitetu znajdował się były przedwojenny oficer mjr Wincenty Marciniak oraz zatrudniony na stanowisku komendanta gmachu były akowiec Stanisław Szczerkowski. Poniższe tabele przedstawiają skład osobowy omawianego Komitetu w latach 1946-1949 r.

Tabela 1. Skład komitetów wojewódzkich PPR/PZPR przy KW MO w Gdańsku w latach 1946-1947³¹.

Data wyborów kandydatów do Komitetu	Członkowie Komitetu
1 kwiecień 1946	płk Ignacy Borkowski por. Jerzy Kazimierski Smoliński por. Longin Laptos ppor. Józef Cieślak
12 wrzesień 1946	kpt. Stanisław Gińko ³² mjr. Teodor Kufel Bronisław Banaszyński

³⁰ Wincenty Marciniak urodził się 19 stycznia 1901 r. w Grochowiskach Królewskich. Pochodził z rodziny chłopskiej, deklarował bezwyznaniowość. Ukończył szkołę powszechną, a następnie gimnazjum matematyczno-przyrodnicze. Ochotnik Powstania Wielkopolskiego. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości wstąpił do wojska gdzie ukończył podchorążówkę. Po kampanii wrześniowej dostał się do niewoli i od października 1939 do lutego 1945 r. przebywał w ołagiu. Służbę w MO rozpoczął w kwietniu 1945 r. na stanowisku szefa Sekcji Nadzoru Milicji Kolejowej i Rzecznej Wydziału Służby Zewnętrznej KG MO. Następnie był szefem Sekcji Operacyjnej Wydziału Służby Zewnętrznej KG MO, a od 5 grudnia 1947 r. zastępcą komendanta wojewódzkiego MO ds. operacyjnych KW MO w Gdańsku. Pomimo nieagannej służby jako przedwojenny oficer Wojska Polskiego nie cieszył się zaufaniem swoich przełożonych. Ostatecznie 31 października 1949 r. został zwolniony z MO z prawem do trzymiesięcznego odszkodowania. Jego dalsze losy są nieznane. AIPN Gd, 210/147, Akta osobowe Wincentego Marciniaka.

³¹ W tabelach znajdują się przypisy do biogramów funkcjonariuszy, których teczki osobowe udało się odnaleźć podczas przeprowadzonej kwerendy.

³² Stanisław Gińko urodził się 6 października 1904 r. Pochodził z rodziny robotniczej, należał do KPP, a od 1942 r. do PPR. W czasie okupacji służył w GL, a następnie w AL. Pracę w organach bezpieczeństwa rozpoczął na stanowisku zastępcy szefa Wydziału Śledczego WUBP w Gdańsku. Następnie był zastępcą szefa Oddziału Informacyjnego KBW i MO w Gdańsku, a po przejściu do MO szefem Wydziału Specjalnego KW MO w Gdańsku. Podczas pracy w WUBP Gińko, a właściwie kpt. „Czarny” bo takiego pseudonimu używał był jednym z organizatorów struktur PPR w tej formacji. Na stanowisku szefa Wydziału Specjalnego pozostawał do 1 lutego 1948 r. W kwietniu 1948 r. został przeniesiony do Leszna na stanowisko kome-

25 marzec 1947	por. Jerzy Kazimierski por. Zdzisław Michałowski mjr Teodor Kufel płk Ignacy Borkowski por. Antoni Pawiliotii kpt. Stanisław Gińko Stanisław Szczerkowski ³³ Walentyna Anuszewicz ³⁴ Klara Leitgeber ³⁵ Adolf Trajman ³⁶ Kadyszewski por. Walerian Wiatr
sierpień 1947	Wielk
1 styczeń 1948	mjr Wincenty Marciniak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AP Gdańsk, KW PPR, 2598/274, Protokół z posiedzenia koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 1 IV 1946 r., k. 34; ibidem, Protokół z zebrania koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 12 IX 1946 r., k. 80; ibidem, Protokół z posiedzenia kół PPR przy KW MO w Gdańsku, 25 III 1947 r., k. 104; AP Gdańsk, KW PPR, 2598/272, Protokół z zebrania koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 6 VII 1947 r., k. 32; Protokół z zebrania koła PPR przy KW MO w Gdań-

danta powiatowego. Służbę w MO pełnił do 31 grudnia 1967 r. Zob. D. Czerwiński, *Pierusi...*, s. 31-35.

³³ Stanisław Szczerkowski urodził się 16 kwietnia 1911 r. Pochodził z rodziny rzemieślniczej. Ukończył 4 klasy szkoły powszechnej. Z zawodu był szewcem. Należał do PPS. Pracę w MO rozpoczął w kwietniu 1945 r. Był komendantem gmachu KW MO w Gdańsku. We wrześniu 1949 r. został zwolniony ze służby z powodu ujawnienia przynależności do AK. Jego dalsze losy są nieznane. Zob. AIPN Gd, 250/800, Akta osobowe Stanisława Szczerkowskiego.

³⁴ Walentyna Anuszewicz urodziła się 14 lipca 1923 r. Pochodziła z rodziny inteligentkiej. Deklarowała bezwyznaniowość. Po ukończeniu szkoły średniej pracowała jako urzędniczka. Podczas okupacji przebywała w obozie koncentracyjnym. Należała do PPR i ZWM. Pracę w MO rozpoczęła w styczniu 1946 r. Początkowo była wykładowcą, a następnie instruktorem wychowania fizycznego. Zwolniła się na własną prośbę w kwietniu 1947 r. Zob. AIPN Gd, 130/78, Akta osobowe Walentyny Anuszewicz.

³⁵ Klara Leitgeber urodziła się 5 lipca 1924 r. Pochodziła z rodziny chłopskiej. Ukończyła 7 klas szkoły powszechnej. Z zawodu była maszynistką. Podczas okupacji pracowała w ogrodnictwie oraz należała do PPR. Pracę w MO rozpoczęła 6 sierpnia 1945 r. Podczas 3 letniej służby na stanowisku kancelistki była czterokrotnie nagradzana za nienaganą pracę. Zwolniła się z MO na własną prośbę 15 czerwca 1948 r. Jej dalsze losy są nieznane. Zob. AIPN Gd, 130/3442 t. 1, Akta osobowe Klary Leitgeber.

³⁶ Adolf Trajman urodził się 11 stycznia 1915 r. Pochodził z rodziny rzemieślniczej. Ukończył 6 klas szkoły powszechnej. Z zawodu był malarzem pokojowym. Należał do PPS. W czasie okupacji pracował jako robotnik przymusowy. Pracę w MO rozpoczął 22 listopada 1946 r. jako funkcjonariusz Kompanii Operacyjnej KW MO w Gdańsku. Następnie do momentu zwolnienia ze służby był referentem personalnym. Jego dalsze losy są nieznane. Zob. AIPN Gd, 250/1059, Akta osobowe Adolfa Trajmana.

sku, 16 VIII 1947 r., k. 43; ibidem, Protokół z posiedzenia koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 5 I 1948 r., k. 56; Protokół z posiedzenia koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 1 II 1948 r., k. 67; AP Gdańsk, KW PPR, 2598/273, Wykaz komitetów PPR przy KW MO w Gdańsku, egzekutyw partyjnych i sekretarzy kół, 4 IV 1947 r., k. 34.

Tabela 2. Skład komitetów wojewódzkich PPR/PZPR przy KW MO w Gdańsku w latach 1948-1949.

Data wyborów kandydatów do Komitetu	Członkowie Komitetu
22 maj 1948	mjr Franciszek Kucybała por. Walerian Wiatr ³⁷ Stanisław Szczerkowski kpt. Antoni Głanowski plut. Józef Pacak por. Alfred Pawiliotti Cecylia Zbucka ppłk Eugeniusz Dowkan por. Zbigniew Kondratowski Władysław Bąk kpr. Franciszek Noga ppor. Stanisław Kalamon por. Longin Laptos
28 grudzień 1948	mjr Franciszek Kucybała ppłk Eugeniusz Dowkan por. Piotr Kukula por. Walerian Wiatr ppor. Stanisław Kalamon por. Alfred Pawiliotti por. Aleksander Wdowicz ³⁸

³⁷ Walerian Wiatr urodził się 17 października 1924 r. Po ukończeniu szkoły powszechnej, a następnie 2 klas gimnazjum pracował w ogrodnictwie oraz fabryce papieru. Na Wybrzeże przybył w kwietniu 1945 r. wraz z poznańską grupą operacyjną MO. Po ukończeniu trzytygodniowego kursu podoficerów polityczno-wychowawczych otrzymał skierowanie do Centralnej Szkoły Oficerów Polityczno-Wychowawczych w Łodzi. Po jej ukończeniu wrócił do Gdańska na stanowisko instruktora polityczno-wychowawczego. Od lutego do maja 1947 r. pełnił funkcję zastępcy komendanta miejskiego MO miasta Gdańska. 3 lipca 1947 r. powierzono mu stanowisko p.o. szefa Wydziału Polityczno-Wychowawczego KW MO w Gdańsku. Był aktywnym członkiem PPR, a następnie PZPR. Postrzegano go jako osobę prowadzącą nienaganny tryb życia i stroniącą od alkoholu. Jego negatywną cechą była skłonność do angażowania w pracę biurową, co powodowało zaniedbywanie obowiązków terenowych oraz brak nadzoru nad podwładnymi. Po ujawnieniu informacji, iż w czasie okupacji jego żona należała do AK zwołał się na własną prośbę z MO. Zob. AIPN Gd, 250/1325, Akta osobowe Waleriana Wiadra.

³⁸ Aleksander Wdowicz urodził się 30 listopada 1925 r. we Lwowie. Pochodził z rodziny robotniczej. Deklarował wyznanie rzymskokatolickie. Po ukończeniu gimnazjum dalszą naukę kontynuował w szkole kupieckiej. Z zawodu był bibliotekarzem. Podczas okupacji pracował w księgarni, a następnie antykwariacie. W sierp-

	Niewiadomski Lewandowski Zajdowicz Michalina Iżycka ³⁹
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AP Gdańsk, KW PPR, 2598/272, Protokół z I posiedzenia Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 22 V 1948 r., k. 83; ibidem, Blankiet sprawozdawczy o składzie komitetu, b.d., k. 84; AP Gdańsk, KW PPR, 2598/274, Protokół komisji skrutacyjnej organizacji zakładowej PZPR przy KW MO w Gdańsku, 28 XII 1948 r., k. 139.

W kołach partyjnych działających przy komendach miejskich i powiatowych powołano trzyosobowe egzekutywy, które pośredniczyły w kontaktach ze wspomnianym Komitetem oraz powiatowymi i miejskimi komitetami PPR. Egzekutywy zajmowały się także opiniowaniem kandydatów do partii, których wnioski były następnie przesyłane do miejscowych komitetów PPR⁴⁰. Wraz z napływem nowych członków we wrześniu 1946 r. podjęto decyzję o podziale działającej przy KW MO w Gdańsku komórki PPR na 4 koła. Jednocześnie w drodze wyborów wybrano do każdego z kół aktyw, którego zadaniem było wyłonienie poprzez głosowanie sekretarzy kół, ich zastępców oraz propagandzistów⁴¹.

niu 1944 r. otrzymał powołanie do wojska, z którego w styczniu 1945 r. został przeniesiony do MO. Po ukończeniu Centralnej Szkoły Oficerów MO w Łodzi otrzymał przydział do KG MO gdzie pracował w jednej z tamtejszych sekcji. 3 stycznia 1947 r. został przeniesiony do Kwidzyna na stanowisko komendanta powiatowego MO. Do PPR wstąpił 25 października 1947 r. Następnie był komendantem powiatowym MO w Elblągu, a od lipca 1948 r. szefem Wydziału Wyszkożenia KW MO w Gdańsku. 25 lutego 1950 r. został zwolniony ze stanowiska i przeniesiony do rezerw MO. Przełożeni zarzucali mu niechęć do współpracy z UB i partiami politycznymi, a także wrogie stosunek do ZSRR. Jego dalsze losy są nieznane. Zob. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej: AIPN), 707/299, Akta osobowe Aleksandra Wdowicza.

³⁹ Michalina Iżycka urodziła się 7 sierpnia 1919 r. w Lublinie. Pochodziła z rodziny rzemieślniczej. Deklarowała wyznanie rzymskokatolickie. Ukończyła 7 klas szkoły powszechnej. Z zawodu maszynistka. Podczas okupacji była łączniczką AL. Od 1942 r. w PPR. Pracę w MO rozpoczęła 6 lipca 1948 r. na stanowisku kancelistki. Następnie była referentem kartoteki w Wydziale Specjalnym KW MO w Gdańsku. Podczas służby była wielokrotnie nagradzana za wzorową pracę. 31 maja 1950 r. z nieznanymi powodów została zwolniona z MO z prawem do 3 miesięcznego odszkodowania. Jej dalsze losy są nieznane. Zob. AIPN Gd, 130/2003, Akta osobowe Michaliny Iżyckiej.

⁴⁰ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/272, Posiedzenie Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 2 XII 1946 r., k. 25-28.

⁴¹ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół 48 zebrania koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 12 IX 1946 r., k. 80.

Tabela 3. Wykaz kół PPR przy KW MO w Gdańsku we wrześniu 1946 r.

Numer Koła	Podległe wydziały	Ilość członków	Aktywiści
Koło 1	Wydział Gospodarczy Kancelaria Ogólna Adiutantura ORMO	17	Stanisław Szczerkowski
Koło 2	Wydział Polityczno- Wychowawczy Wydział Służby Zewnętrznej Konsum	17	Eugeniusz Kady- szewski
Koło 3	Wydział Śledczy Wydział Personalny	15	Bronisław Bana- szyński
Koło 4	Wydział Specjalny	7	Stanisław Kala- mon

Źródło: AP Gdańsk, KW PPR, 2598/274, Protokół nr 48 z zebrania koła PPR przy KW MO w Gdańsku, 12 IX 1946 r., k. 80.

W następnych latach liczba wspomnianych kół ulegała dość częstym zmianom. I tak w styczniu 1947 r. było ich 5 następnie 8, a po krótkim czasie ponownie 5⁴². W kolejnych latach nastąpił znaczny wzrost członków PPR. W połowie 1947 r. w gdańskiej milicji, w której w owym czasie służyło 2219 osób do wspomnianej organizacji mającej łącznie 105 kół należało 1615 funkcjonariuszy i pracowników cywilnych. Stosunkowo niewielu członków zrzeszały działające w tym czasie 2 koło PPS, do których należało 445 funkcjonariuszy. Ostatnia z partii, którą było SL liczyła zaledwie 19 członków. W owym czasie bezpartyjnych było jedynie 14 funkcjonariuszy⁴³. Na początku 1948 r. w województwie gdańskim do milicyjnych kół PPR należało już łącznie 1875 funkcjonariuszy i pracowników MO⁴⁴. Dynamikę wzrostu przynależności funkcjonariuszy do partii politycznych w tym zwłaszcza do PPR, a następnie PZPR przedstawia poniższa tabela.

⁴² *Ibidem*, Struktura organizacyjna PPR przy KW MO w Gdańsku, 31 I 1947 r., k. 93; AP Gdańsk, KW PPR, 2598/272, Protokół z posiedzenia komitetu PPR przy KWMO w dniu 22 V 1948 r. Gdańsk 24 V 1948 r., k. 83

⁴³ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/273, Sprawozdanie z pracy partyjnej PPR w jednostkach MO na terenie województwa gdańskiego za okres od dnia 10 lipca do 10 sierpnia 1947 r., 16 VIII 1947 r., k. 47.

⁴⁴ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/272, Protokół z posiedzenia Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 19 III 1948 r., k. 73.

Tabela 4. Przynależność funkcjonariuszy MO służących na terenie województwa gdańskiego w latach 1946-1949 do partii politycznych.

	1946	1947	1949
PPR/PZPR	648	1602	1910
PPS	278	445	0
PSL	5	0	0
SD	8	0	1
SL	54	19	1
Bezpartyjni	3206	152	193

Źródło: Opracowanie własne.

Dynamiczny wzrost członków wymagał wprowadzenia nowych rozwiązań organizacyjnych. W celu usprawnienia pracy partyjnej dotychczasowe egzekutywy zostały przekształcone w czteroosobowe komitety składające się z sekretarza, skarbnika, kolportera i propagandzisty. Powstałe w ten sposób komitety we współpracy z miejscowymi komitetami PPR sprawowały merytoryczny nadzór nad pracą podległych kół, w których powołani zostali dziesiętnicy. Do ich zadań należało między innymi pilnowanie terminowego opłacania składek członkowskich oraz prenumerowania obowiązkowej dla każdego członka prasy⁴⁵. Wspomniane rozwiązania organizacyjne nie sprawdziły się jednak w praktyce. Członkowie komitetów nie byli bowiem zbyt aktywni co bezpośrednio przekładało się na pracę poszczególnych kół. Nie bez znaczenia była także zła organizacja pracy jak na przykład organizowanie posiedzeń bez uprzedniego ustalenia porządku obrad. Przyczyniało się to do licznych nieporozumień i wzajemnego przekrzykiwania się co tylko pogłębiało chaos organizacyjny⁴⁶. W owym czasie często dochodziło do łamania dyscypliny partyjnej. Milicjanci niechętnie przychodzili na zebrania, a jeśli już to uczestniczyli w nich biernie i unikali udziału w dyskusjach. Normą stało się także samowolne opuszczanie sali przed końcem obrad. Przykładem zaniedbywania pracy partyjnej może być Sopot gdzie przez 4 miesiące tamtejsza

⁴⁵ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Wytyczne pracy partyjnej Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku na okres od 15 sierpnia do 31 października 1947 r., b.d., k. 40; AP Gdańsk, KW PPR, 2598/272, Protokół z zebrania Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 4 VII 1947 r., k. 34. Należący do PPR funkcjonariusze MO zobowiązani byli do prenumerowania „Trybuny Wolności” i „Głosu Wybrzeża”. Natomiast sekretarze kół i oficerowie oprócz wymienionych gazet musieli również prenumerować pismo „Nowe Drogi”.

⁴⁶ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/272, Posiedzenie Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 11 XII 1947 r., k. 51–55.

egzekutywa nie zorganizowała żadnego zebrania doprowadzając tym samym do upadku tamtejszego koła. Podobnie sytuacja wyglądała w posterunkach gminnych gdzie aktywność partyjna prawie w ogóle nie była przejawiana z powodu zaangażowania tamtejszych sekretarzy w prowadzenie własnych gospodarstw rolnych⁴⁷. Aby zaradzić tym i innym nieprawidłowościom postanowiono wprowadzić w kołach trzyosobowe egzekutywy składające się z dwóch sekretarzy i skarbnika. Do ich zadań należało analizowanie pracy koła, a przede wszystkim wychwytywanie wszelkich nieprawidłowości, które były następnie zgłaszane Komitetowi PPR przy KW MO. Wspomniany Komitet wyznaczał także opiekunów poszczególnych kół, którzy mieli odtąd z jego ramienia uczestniczyć w zebraniach partyjnych. Wprowadzono także obowiązek pisemnego usprawiedliwiania nieobecności na zebraniach. Aby zapanować nad chaosem organizacyjnym postanowiono tworzyć miesięczne plany zebrań. Nadzór nad ich realizacją powierzono aktywowi partyjnemu. Wprowadzono także obowiązkowe dla każdego peeperowca współzawodnictwo. Odtąd najlepsi mieli być stawiani za wzór natomiast bierni upominani⁴⁸. Kontrolę nad pracą poszczególnych kół powierzono egzekutywie Komitetu Wojewódzkiego PPR przy KW MO. W jej skład weszło 5 funkcjonariuszy, którymi byli: sekretarz mjr Franek Kucybała, drugi sekretarz sierż. Stanisław Szczerkowski oraz członkowie pplk Eugeniusz Dowkan, sierż. Stanisław Kalamon i kpt. Antoni Głanowski⁴⁹. Zebrania kół miały się odtąd odbywać, w co drugi poniedziałek, a egzekutywy 1 i 15 każdego miesiąca⁵⁰.

W styczniu 1949 r. w województwa gdańskim działały 52 koła partyjne zrzeszające łącznie 1910 milicyjnych pezetperowców⁵¹. Praca partyjna była nadzorowana przez 11 osobowy Komitet Zakładowy PZPR przy KW MO w Gdańsku⁵². Głównym zadaniem jakie postawił przed sobą Komitet Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR przy Komendzie Wojewódzkiej MO w Gdańsku była czuwanie nad jednością klasową, a także eliminowanie z szeregów

⁴⁷ *Ibidem*, Posiedzenie Komitetu PPR przy KW MO w Gdańsku, 11 XII 1947 r., k. 51–53.

⁴⁸ *Ibidem*, Wytyczne pracy partyjnej w szeregach MO na pierwszy kwartał 1948 r., 21 I 1948 r., k. 64–66.

⁴⁹ *Ibidem*, Protokół z posiedzenia komitetu PPR przy KW MO w dniu 22 V 1948 r. 24 V 1948 r., k. 83.

⁵⁰ *Ibidem*, Protokół z posiedzenia członków egzekutywy Komitetu PPR przy KW MO Gdańsk z dnia 24 maja 1948 r., 31 V 1948 r., k. 85-86.

⁵¹ AP w Gdańsku, KW PZPR, 2384/1782, Sprawozdanie z pracy partyjnej w KWMO w Gdańsku za miesiąc styczeń 1949 r., 4 II 1949 r., k. 24.

⁵² AP w Gdańsku, KW PZPR, 2598/274, Protokół komisji skrutacyjnej organizacji zakładowej PZPR przy KW MO w Gdańsku, 28 XII 1948 r., k. 139.

MO osób wrogo nastawionych do partii i systemu⁵³. W lipcu 1949 r. po przeprowadzonej reorganizacji w gdańskiej komendzie wojewódzkiej działało 5 kół PZPR⁵⁴. Nie było problemów ze ściągalnością składek, bowiem wszyscy członkowie regularnie je opłacali. Dodatkowo zbierano także składki na Fundusz Budowy Domu Zjednoczonej Partii. Wszyscy członkowie partii prenumerowali „Trybunę Wolności” i „Głos Wybrzeża”. Aktywiści oraz oficerowie i funkcjonariusze na stanowiskach oficerskich prenumerowali dodatkowo „Nowe Drogi”. W owym czasie podczas zebrań partyjnych oprócz omawiania bieżących spraw wygłoszono między innymi następujące wykłady: „Znaczenie międzynarodowe Kongresu Jedności”, „Ruch Robotniczy w Polsce”, „Istota demokracji ludowej” a także odczytano referaty Minca, Zambrowskiego oraz Zawadzkiego. Część z tych wykładów została wygłaszana przez delegowanych do MO prelegentów komitetów powiatowych PZPR. Z kolei milicyjni prelegenci uczęszczali na prelekcje do komitetów miejskich, powiatowych i dzielnicowych PZPR. Ogółem w miesiącu styczniu 1949 r. milicyjni prelegenci odwiedzili na terenie całego województwa 68 kół partyjnych⁵⁵.

Na zakończenie warto dodać, iż w omawianym okresie przynależność do PPR nie przynosiła milicjantom i ich rodzinom żadnych wymiernych korzyści. Peperowcy nie otrzymywali dodatkowej żywności, odzieży lub opału, a także nie byli uprzywilejowani przy przydziale mieszkań. Legitymacja partyjna przynajmniej w początkowym okresie nie chroniła także funkcjonariuszy przed groźbą utraty pracy. I tak na przykład w trakcie reorganizacji gdańskich komisariatów wielu członków PPR zostało zwolnionych ze służby, a ich dalszym losem nikt się nie interesował⁵⁶. Zgoła odmiennie sytuacja wyglądała z rodzinami poległych milicjantów, nad którymi starano się roztoczyć opiekę. Przykładem może być pewna milicyjna rodzina, w której syn poległego milicjanta będący również funkcjonariuszem MO otrzymał skierowanie do szkoły milicyjnej w

⁵³ AP w Gdańsku, oddział w Gdyni, 4304/1 POP PZPR przy KW MO w Gdańsku, Protokół z posiedzenia POP PZPR przy KW MO w Gdańsku w dniu 10 lutego 1950 r., k. 13.

⁵⁴ AIPN Gd, 05/4 t. 55, Sprawozdanie z pracy aparatu szkoleniowo – politycznego KW MO w Gdańsku za okres od 1 do 31 lipca 1949 r., VIII 1949 r., k. 126.

⁵⁵ AP w Gdańsku, oddział w Gdyni, KW PZPR 2384/1782, Sprawozdanie z pracy partyjnej w Komendzie Wojewódzkiej MO w Gdańsku za miesiąc styczeń 1949 r., 4 II 1949 r., k. 24.

⁵⁶ AP w Gdańsku, KW PPR, 2598/274, Protokół z siedemnastego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 11 I 1946 r., k. 21.

Słupsku a córka otrzymała posadę sprzątaczkę w Komendzie Wojewódzkiej MO w Gdańsku⁵⁷.

*

Summary

Activity of cells of Communist Party (PPR and PZPR) in Citizens' Militia (MO) in the province of Gdansk in the years 1945-1949

The article presents the activity cells PPR and then PZPR in the Milicja Obywatelska (Citizens' Militia) over the years 1945-1949. It described the process of organizing and functioning the party executive and the Provincial Committee PPR in the KW MO (Regional Headquarters of Citizens' Militia) in Gdansk. The article also includes information on the membership militiamen officers to political parties.

**

Słowa kluczowe: koło partyjne, egzekutywa, Komitet Wojewódzki PPR, Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej, województwo gdańskie.

Key words: Communist Party, the party cell, executive, Provincial Committee PPR, Regional Headquarters of Citizens' Militia, province of Gdansk.

Michał Sywula (1968) – kurator sądowy Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku oraz doktorant Studiów Doktoranckich Historii, Historii Sztuki i Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego. Interesuje się historią najnowszej Polski.

⁵⁷ *Ibidem*, Protokół z osiemnastego zebrania komórki PPR przy KW MO w Gdańsku, 28 I 1946 r., k. 23.